

Aklî, kalbî, ruhî, vicdanî bir inkılap;

Medresetüzzehra Eğitim Modeli

Sebahattin Yaşar

Harran Üniversitesi Öğretim Görevlisi

Özet

Eğitim, fert ve toplumların sağlıklı gelişebilmesi için en önemli hususlardan biridir. İnsan yetiştirmek eğitimin en genel ve yaygın anlamı olduğu için her toplumda birincil öneme ve önceliğe sahiptir. Eğitimle ilgili hedeflere ulaşmak için doğru bir sisteme ve yapılanmaya ihtiyaç vardır. Bu sistem bireyi akli ve ruhi yönleriyle ele alan, bireyin her yönüne hitap eder şekilde tasarlanmalıdır. Eğitimle ilgili bu durum Said Nursî'nin eğitim anlayışıyla ve fikirleriyle örtüşmektedir. O eğitimi dört duvar arasına hapsedmeyip, keskin kurullarla sınırlamayıp hayatın her alanına yaymış, insanın hem akli hem de ruhuna hitap eden bir sistem önermiştir. Bu önerisini de Medresetüzzehra projesiyle somutlaştırmıştır. Bu çalışmada Medresetüzzehra eğitim modelinin fert ve toplum açısından nasıl bir öneme sahip olduğu gözler önüne serilmektedir.

Anahtar Kelimeler

Medresetüzzehra, eğitim, akıl, kalp, vicdan

Eğitim s¼rekli
dinamik, canlı
ve değişken
bir alandır.
Yani ihmale,
durağanlığa,
donukluğa
kapalıdır.
Dolayısıyla her
an ya pozitif
anlamda ya da
negatif anlamda
bir iniş çıkış s¼z
konusudur.

Helaket ve felaket asrında eğitim ser¼venimiz

Eğitim b¼t¼n zamanların birey ve toplumları i¼in en önemli meselesi-
dir. İnsan yetiştirmek eğitimin en genel ve yaygın anlamı olduğu i¼in her
toplumda birincil öne ve önceliğe sahiptir. Ve ilk insanla birlikte başla-
mış bir süreçtir denilebilir.

Yine eğitim öyle bir etkileşimdir ki, Hadis-i şerifin işaretiyle, *‘İslam fit-
ratı üzerine doğan ¼ocuđun annesi, babası onu sonradan Mecusi ya da Hristi-
yan yapar.’* denilmektedir. Bu da demektir ki, eğitim s¼rekli dinamik, canlı
ve değişken bir alandır. Yani ihmale, durağanlığa, donukluğa kapalıdır. Do-
layısıyla her an ya pozitif anlamda ya da negatif anlamda bir iniş çıkış s¼z
konusudur.

Said Nursi’nin hayatına baktığımızda bu tanımlamayı fiilen göster-
miş bir ideal eğitimci, bir orijinal aktivist görmekteyiz. O eğitimi dört du-
var arasına hapsedmeyip, kampuse, idareye, müfredata, günün belli saatle-
rine, açılış kapanış gibi alayış nümayişe indirgememiştir. Hayatın hemen
her anında, hatta en zor hayat şartları olan sürg¼nlerde, hapishanelerde, ta-
kibat durumlarında, ağır hastalık hallerinde bile eğitim meselesini hiç ih-
mal etmemiş, okumuş, yazmış, ¼izmiř ve hatta şartlar ađırlařtı¼ça verimliliği
artan bir zihin dinamiği ortaya koymuştur. Risale-i Nur külliyatının ne-
şir ser¼venine bakıldığında ¼ok daha dramatik tabloları görmek ve ibret al-
mak mümkündür.

Onun i¼in girdiği hapishaneleri birer *‘terbiye medresesi’* haline getirmiş,
iki üç adam öld¼rmüř olan azılı katiller onun derslerinin tesiriyle tahta ku-
rularını öld¼rmekten ¼ekinir hale gelmişlerdir. Denizli Hapishanesi’nde,
kısmen ağır ceza ile mahkum yüzer adamın, yalnız Meyve Risalesi ile gayet
uslu ve mütedeyyin suretine girmeleri ve o hapishane müdür¼n¼n ikrariyle
hapishanenin bir terbiye medresesi hükmünü alması¹, eğitimin insan üze-
rindeki etkisini gösteren dikkat ¼ekici örneklerdendir.

Nitekim İslamiyetin kalpler, akıllar, ruhlar ve vicdanlar üzerinde yaptığı
tesirat, artık b¼t¼n ukul¼n dikkatlerini çekmektedirler. İslamiyet dün olduğu
gibi bugün de aynı inkılabı yapma potansiyelini haizdir.

*‘Evet, Asr-ı Saadetten evvelki zamanlarda kalp hastalığı ve merhametsiz-
lik öyle bir hadde balığ olmuştu ki, kocaya vermekten ar ederek kızlarını diri diri
toprağa gömerlerdi. Asr-ı Saadette İslamiyetin doğurduğu merhamet, şefkat, in-
saniyet sayesinde, evvelce kızlarını gömerlerken müteessir olmayanlar, İslamiyet
dairesine girdikten sonra karıncaya bile ayak basmaz oldular. Acaba böyle ruhi,
kalbi, vicdani bir inkılap, hi¼bir kanuna tatbik edilebilir mi?’²*

İnsan duygularını ve insan topluluklarının aralarındaki ilişkileri tanzim
eden İslamiyet hakikatlerine, büyük bir buhran i¼erisindeki akılla hareket
eden insanlar, elbette bigane kalamayacaklardır. *‘şeriat-ı İslamiye, akli b¼r-
hanlar üzerine müessesdir. Bu şeriat, ulum-i esasiyenin hayati noktalarını ta-
mamıyla tazammum etmiş olan ulum ve f¼nundan m¼lahbıdır. Evet, tezhib¼-
r-rub, riyazet¼l-kalp, terbiyet¼l-medeniye, nizamat¼l-alem, hukuk, muame-
lat, adab-ı muamelat, adab-ı i¼timaiye, vesaire vesaire gibi ulum ve f¼nunun*

1. Nursi Said, Emirdağ Lahikası, YAN, Germany, 1993, s.18.
2. Nursi Said, İřarat¼l-İcaz, YAN, İstanbul, 2007, s. 269, 270.

ihtiva ettikleri esasatın fibristesesi, şeriat-ı İslamiyedir.”³

Evet, Medresetüzzehra'nın eğitim modeli, insanın aklına, kalbine, ruhu- na ve vicdanına ciddi katkılar yaparken, bu insandaki özlerin hangi ilimler- le mücehhez olacağına dikkatleri çekmiştir. Odun yığınları kabilinden olan bilgi depolanmanın anlamsızlığına işaretlerle, zamanın az ve yapılacak faydalı işlerin çok olduğu nazarlara sunulmaktadır.

‘Vicdanı inşafı mücehhez olan zat, bu şeriatın hakikatinin bütün zaman- larda, bilhassa eski zamanda, takat-ı beşeriyeden hariç bir hakikat olduğunu tasdik eder. Evet, zahiren İslamiyet dairesine girmeyen düşman feylesofları bile, bu hakikati tasdik etmişlerdir.’⁴

Osmanlı'nın son dönemleri ve sonrasında cumhuriyet hükümetleri süre- cinde eğitim meselesi, ciddi anlamda bir daralmaya uğramıştır.

İşte Said Nursî, Kur'an'ın hakikatlerinin sönmez ve söndürülmez bir hakikat olduğunu aleme neşretme faaliyetini Medresetüzzehra ile yapma- yı amaçlamaktadır. Ama mevcut eğitim araçları olan okullar ve müfredat- la bunun yapılamayacağını bildiğinden, içinden gelip yakından tanıdığı medreseleri ve tekkeleri tahlil ederek ve mekteplerin de içinde olduğu du- rumu bilen bir alim olarak, bütün bu gelinen eğitim çıkmazına bir çözüm olarak Osmanlı yönetimine, Cumhuriyet hükümetlerine Medresetüzzeh- ra namında bir proje teklif etmiştir. Proje kabul de görüyor. Ama zamanın şartları ve dünyadaki gelişmeler bu projenin maddeten tahakkukuna müs- ade etmiyor.

Doğrusu kimse bu projenin, bölgedeki, İslam dünyasındaki ve insanlık alemindeki terör, ırkçılık, cehalet gibi problemlere çare olacağı konusunda bir tereddüt taşıyor. Ama hiçbir akl-ı selim idareci de böyle bir hayırlı işe (siyasetine malzeme yapma kaygısı gütmeyen) teşebbüs etmiyor.

Tabii bu proje sadece birkaç binadan, birkaç tabeladan, idareciden iba- ret olmadığı ve aksine bu proje bir ilahi ilham eseri olduğu için çok yönlü ayaklarının olması, çok yönlü tesirlerinin ve neticelerinin olması söz konu- sudur. Onun için de bu gün aslında onlarca dünya dillerine çevrilen Risale-i Nur eserleri, girdiği bütün mekanları birer ilim meclislerine dönüştürmüş ve çoktandır maksat ittihaz edilen bu iki kanatlı eğitim gerçekleşmiş ol- maktadır.

Bu yönüyle bu proje günümüzde bir dünya üniversitesi namı alma hak- kını da elde etmiştir.

Üç ayrı zamanda gerekli girişimlerde bulunduğu halde bir türlü istedi- ği üniversiteyi kuramayan Said Nursî, bütün vatan sathını mektep yaparak, evleri üniversite haline getirir. Fen bilimleri ve din ilimlerini birleştiren kü- çük küçük dersaneler kurmayı başarır.⁵

Oysa bu proje uzmanlar tarafından sağlıklı ve iyi niyetli şekilde ince- lendiğinde görülecektir ki, hakikaten siyasetler üstü bir öneme ve derinli- ğe sahiptir.

Bediüzzaman'ın, *‘Eski hal muhal, ya yeni hal ya izmihlal’* yaklaşımı, as-

3. Age, s. 273, 274.

4. Age, s.274

5. Tarhan Nevzat, Çağın Vicdanı, Nesil, İstanbul, 2012, s.28

Medresetüzzehra'nın eğitim modeli, insanın aklına, kalbine, ruhuna ve vicda- nına ciddi katkılar yaparken, bu insandaki özlerin hangi ilimlerle mücehhez olaca- ğına dikkatleri çekmiştir.

*Medresetüzzehra
modelinde
öğrenci, bütün
pozitif bilimleri,
Allah'ın kainata
koyduğu
kanunları keşif
aracı olarak
görecek ve böyle
bir meşguliyet
netice itibariyle
esma talimleri
olduğu için
ibadet hükmü
kazanacaktır.*

ında eğitim için de geçerlidir. Bedüzzaman her ne kadar medreselerin ıslahına dönük çareler sunmuşsa da gelişmeler artık bunu bir ölçüde geride bırakmıştır. Ancak Said Nursi'nin, Medresetüzzehra eğitim projesi, hem medreseden, hem tekkeden ve hem de mektepten alınması gereken faydalı dinamikleri almayı ve çağın gerekleri ile onları bütünleştirmeyi kapsamaktadır.

Hatta günümüzdeki eğitim ortamlarının, müfredatının aksayan yönlerine de çare olmakta ve bireyi fen bilimlerinde ve din ilimlerinde destekleyecek bir formülü içermektedir.

Ancak bu birleştirme kısmen İmam Hatip Liselerinde görüldüğü üzere, fizik, kimya, biyoloji ile kelam, fıkıh, tasavvuf derslerinin mezcolmamış bir şekilde verilmesi anlamında değildir. Fünun-u cedideyi, ulum-u medarisle mezç ve derç⁶; yani ilimlerin ve bilgilerinin birbirinin içinde olması söz konusudur. Din yeni fenlerin içinde olacak. Mezçte ise, katma, kaynaştırma, karıştırma ve birleştirme söz konusudur. Yani fabrikanın dışlileri gibi biri olmadan diğerinin anlamı olmayan bir varlık nedenine dikkatler çekilmektedir.

Eğitimde din ile bilimin mezci nasıl olacaktır?

Medresetüzzehra modelinde öğrenci, bütün pozitif bilimleri, Allah'ın kainata koyduğu kanunları keşif aracı olarak görecek ve böyle bir meşguliyet netice itibariyle esma talimleri olduğu için ibadet hükmü kazanacaktır.

Ama gelin görün ki, din ilimlerini de tedris etmiş olan bir Müslüman bilim adamı, materyalist bir zihniyetle teşekkül ettirilmiş bir eğitimden geçtiği için, Allah'ın muhteşem bir sanat eseri olan insan bedeninin tıp dersini verirken, sanki onun bir sanatkarı, yaratıcısı yokmuş gibi, inançsız bir insanın kullandığı dili kullanmaktadır. Yaratıcıyı akla getirecek bir kelime, kavram, mefhum ifade etmemektedir.

Müslüman bir toplumda, inançlı eğitimciler, pek çoğu inançsız batılı bilim adamlarının eğitim dilinde kullandıkları inançsızlığı çağrıştıran bir eğitim dili kullanmaktadırlar.

Eğitimimiz üzerindeki en büyük yıkım ve tahrifat bu bakış açısıyla bilimleri ele almak ve yorumlamak olmuştur. Buna mana-i ismi bakışı diyoruz. Yani sanatkarını düşünmeksizin sadece sanatı ele almaktır. Oysa bir sanat varsa, ortada bir sanatkar vardır. Sanatkarını hatıra getiren bakış açısı ise mana-i harfi olarak ifade edilmektedir.

Tam da bu noktada Medresetüzzehra eğitim projesi, bu değişim ve dönüşümü netice verecek bir ruhla potansiyel varlığını (henüz maddeten tahakkuk etmese bile) sürdürmektedir.

Eğitimimizin önce inançlı bir bilim diline ihtiyacı vardır. Güneşi dönüp duran bir gök cismi, kalbi kasılıp duran bir beden organı olarak ele almak ve zihinlere bu şekilde kabul ettirmek, bir belirsizliği içinde taşımaktadır. Bu inançsız bir zihniyetin ürünü cümlelerdir ve ne acı ki inançlı insanların zihinlerinde de gezmektedir.

Oysa bilim ile din bir çatışma değil, çalışma alanıdır. Bediüzzaman, bilimleri Allah'ın kainata koyduğu kanunları keşfe çalışan araçlar olarak ele alır.

Burada batılı bilim adamları vahiyden yoksun akli esas alırken ve ona göre bilimi konumlandırırken, doğuda ise akıldan uzaklaşmış kalp ön planda tutulmaktadır.

İnsanlık tarihinde akli her şeyin yerine koyup ilahlaştıran ve hatta bu hadsizliği ile bir nevi tanrılaşma serüvenine giren dönemler olduğu gibi, müspet ilimlerin hiçbir şey ifade etmediğini savunan ve şeriat-ı tekviniyeye imtisali gereksiz gören cahil ve mutaassıp insanlar da olmuştur.

Böylece iki uç anlayışın arasında zamanlar gelip geçmektedir. Bu gelgitlerden en ciddi olumsuz etkilenen de elbette eğitim olmaktadır.

Aslında çözüm olabilecek ne akli dışlamak ne de kalbi yani duyguları yok saymak anlayışıdır. Akıl da, kalp de birbirini tamamlayan iki güçlü unsur olarak karşımızdadır.

Bediüzzaman eğitim modelinde akıl ve letaif askerleriyle bir kumandan gibi hareket eden kalpten bahseder.⁷ Ancak böyle bir manevi alt yapının, iç alemin sağlıklı olacağından ve kamil insan yolculuğunun ancak akıl-kalp birlikteliğinde ama kalbin kumandanlığında gerçekleşeceğinden bahseder.

Hakikatlerin özü kalpte gizlidir, akılda değil. Akıl sadece bir alettir. İmam-ı Rabbanî Müjdecî Mektuplar adlı eserinde akli baştaki göze benzetir. 'Göz olmasına rağmen görmek için ışık lazımdır. Aynen aklin görmesi için de iman ışığı lazımdır.' der. Akılda eğer iman yoksa yani kalbin kumandanlığında çalışmıyorsa, yani melekt tarafı kör ise, hakikatleri keşfe uğraşırken bile dalaletle düşebilir.⁸ Nitekim İbni Sinaları, Farabileri düşüren sebep de bu olmuştur. "Her arayan bulamaz." hakikatini keşfetmiş, ama kendisi de dalaletten kurtulamamış Nietzsche gibi batılı filozofları "düşünürken düşüren" sebep de, sadece akılla hakikatı arama uğraşı değil midir?

İşte insanın varoluş sırrını omuzlarında hissederek arayan nice Avrupalı filozofu dalalette bırakan çıkmaz; arayışlarını yaparken buldukları yeri, yani mülk alemini terk edemeyişleri, yani akleden bir kalbe sahip olamayışılarıdır.

Kalple irtibatını yitiren akıl hem kendi yörüngesinden çıkar, hem de insanın hakikatı arama yolculuğunu ve düşünme yetisini bitirerek insanı düşürür.

Pek çok değişik alanlarda başarılı olmuş bilim insanlarını neticede intihara sürükleyen de, sadece kafa feneriyle neticeye ulaşma çabalarıdır.

Eğitimde maddi ve manevi gelişme ancak pozitif bilimler ile din ilimlerinin mezcidir. Bu mezc, kainattaki bütün bilim alanlarının sağlıklı bir bakış açısı ile ele alınmasıdır. Yani bilimlerin keşfettikleri kanunlar, aslında yaratıcının kainata koyduğu esasların tespitinden başka bir şey değildir.

Medresetüzzehra'nın, hangi bilim alanında çalışırsa çalışsın, her talebeye kazandıracağı bakış açısı, mana-i harfi olarak ifadesini bulan, kainatı bir kitap gibi okuma ve o kainattaki keşfedilen esasların, aslında kainatın Sanatkarının kainata koyduğu kanunlardan başkası olmadığını anlamaktır.

Eğitimde maddi ve manevi gelişme ancak pozitif bilimler ile din ilimlerinin mezcidir. Bu mezc, kainattaki bütün bilim alanlarının sağlıklı bir bakış açısı ile ele alınmasıdır.

7. Nursî Said, Sözcükler, YAN, İstanbul, 2007, s. 804

8. Nursî Said, Muhakemat, YAN, İstanbul, 2008, s. 170

Medresetüzzehra,
öğrenilen her
bilgiyi imanla
tazelendirip,
tasdik ettirme
metodu
uygulamaktadır.

Eğitimde akıl ve kalp neleri ihtiva ediyor?

Akletmek beyinsel bir faaliyet ve fonksiyon gibi görülür. Oysa Hac suresi 46. ayette şöyle bildirilir: “*Yeryüzünde dolaşmıyorlar mı ki olanları akledecek bir kalpleri, işitecek kulakları olsun. Gerçek şudur ki gözler kör olmaz, fakat asıl göğüslerin içindeki kalpler kör olur.*”

İşte Batı ile Doğu'nun ayrıştığı nokta burasıdır. Sadece akla güvenip hatta onu ilahlaştırıp, kalbi, duyguları göz ardı etmek; ya da sadece kalbe dayanıp, akli ihmal etmek iki gücün birbirinden uzaklaşması anlamı taşır.

Bediüzzaman'ın getirdiği Medresetüzzehra modelinde Kuran'ı Kerim'in eğitim modeli esas alınmıştır. Şöyle ki, Kuran iman eğitimi vermek için gönderilmiş bir kitaptır. Tahkik, tasdik, şuhud (gözlem) bürhanlardan yola çıkarak gayba inanma metodunun öğretildiği bir kitaptır. Kuran'a böyle bir kitap olarak bakamayanların imanları da taklitten tahkike geçememektedir.

Bediüzzaman'ın eğitim modelinde yani iman eğitiminin verildiği Medresetüzzehra modelinde mülk ve melekut, madde ve mana, dünya ve ahiret, maddiyet ve maneviyat ayrımı olmaksızın iman gözlüğü ile her şeyi, her hadiseyi, her fenni okumak; maddeden manaya, zahirden batına, taklitten tahkike geçişi, fiilden zatı bulma yolculuğu ihtiva eden ve kainatı mana-i harfiyle bir kitap gibi okumayı öğreten bir sistem vardır.

Eğitimden maksat sadece “*edinim*” anlamında enformasyon değildir. Çünkü iman bilgi cinsinden değildir. Bunu şöyle misallendirirsek; mesela bir tohumun hangi bitkinin tohumu olduğunu bilmek, gelişim evrelerini bilimsel bir şekilde anlamak, toprak içerisindeki elementlerin ayarını, hangi kimyevi muamelelere maruz kalacağını bilmekle o bitkiyi yetiştirmiş sayılmazsınız.

Aynen bunun gibi bugünün eğitim sisteminde öğrenilen ilimlerin kişiyi Allah'a götürmemesi hatta bırakın pozitif bilimleri, imana dair ilimlerin bile kişiyi imana götürmemesi, bilginin tahkikleşmemesi yani tahkik, tasdik, şuhud, bürhan ve zihnin mertebelerinden bir bir geçip kalbe tastik ettire ettire ilerleyip salabet-i iman mertebesine gelemeyişinden kaynaklanmaktadır. Teorideki yani taakkul aşamasındaki bir bilgi tahkikleşmediği için yani yaşanmadığı için taklitten öteye gidemeyecek, bilgi hamallığından başka bir işe yaramayacaktır.

Medresetüzzehra bilgiyi imanla tazelandirip, tasdik ettirmektedir

Medresetüzzehra, öğrenilen her bilgiyi imanla tazelandirip, tasdik ettirme metodu uygulamaktadır.

İnancın, anlayışın, idrakin yer almadığı ilmi, Bediüzzaman, ‘*cehil*’ olarak niteler. Kendi ifadesiyle, “*İlimde iz'an-ı kalp olmazsa cebildir.*” Öyleyse gerçek bir ilme sahip olmak için, kalbin basiretine ihtiyaç vardır. Kalbin basiretini açacak olan da dindir. Bu denge şöyle ifade edilir:

“*Vicdanın ziyası ulum-u diniyedir. Aklın nuru, fünün-u medeniyedir. İkisinin imtizacı ile hakikat tecelli eder. O iki cenab ile talebenin himmeti pervaz eder. İftirak ettikleri vakit, birincisinde taassup, ikincisinde hile ve şüphle tevellüd eder.*”¹⁰

9. Nursi Said, Eski Said Dönemi Eserleri, YAN, İstanbul, Kasım- 2012, s. 608.

10. Nursi Said, Eski Said Dönemi Eserleri, Münazarat, YAN, İstanbul, Kasım 2012, s. 291.

Eğitimin her kademesinde ‘vicdan eğitimi’ne ihtiyaç var

Hakikati bulmanın anahtarı olan akıl ve vicdan, fen ve din ilimleri ile zinetlendirilip, karanlığı aydınlatan bir nur niteliği kazandırılacaktır.

İnsanı diğer canlıların yanında üstün kılan akıl, fen ilimleri ile aydınlatılmalıdır. Çünkü, eşyanın tabiatını anlamaya çalışan, hayır ve şerri idrak eden, ilimleri anlayan, olaylar arasında ilgi kuran ve sebep-sonuç ilişkisini kuran akıldır.¹¹

Bunların yanında, hakikati bulmada akıl tek başına yeterli değildir. Akıl işlevi sonucunda ortaya çıkan hile ve şüphenin giderilebilmesi için vicdana ihtiyaç vardır. Din ilimlerinin nuruyla aydınlanmış vicdan aklın hareketliliği karşısında bir fren görevi yapar. Aklın şüphelerini izale eder.

İşte hakikatin ortaya çıkabilmesi için akıl ve vicdan, din ilimleri ve fen ilimleri kol kola ve iç içe olmalıdır. Çiçek anlatılırken güzel yaratana, hücre anlatılırken ölçülü yaratana hatıra getirmelidir.¹²

‘Akleden kalp’ kavramı derhal eğitim gündemine alınmalıdır

Eğitimde ilim, yaratıcıyı tanıtan bir fener tarzında sunulmalıdır. Öğrencinin aldığı bütün derslerde, yaratıcıyı görmesi fitri olarak gelişmelidir. Zaten bütün ilimler insanı Allah’a götürdüğüne göre, öğretmenlere düşen, gerçek bir ilim anlayışıyla eğitim vermeleridir.

Biz istesek de istemesek de, *‘akıl ve ilim ve fennin hükmettiği istikbalde, elbette, bürhan-ı akliye istinat eden (akli delillere dayanan) ve bütün hükümlerini akla tespit ettiren Kur’an hükmedecektir.*¹³

Said Nursî, Medresetüzzehra modelini tabaka-i havasla paylaşmadan önce zihni muhakemeyi felsefecinin hünerinden de, asalakça taklitten de kurtarmak gerektiğini ifade eder. Yani önce maksatlı olarak ortalığı karıştıran dört kıyas-ı fasitten kurtulmak gerekir. Bunlar; *maneviyatı maddiyata kıyas edip Avrupa sözünü onda dahi hüccet tutmak, hem bazı fünun-u cedideyi bilmeyen ulemanın sözünü ulum-i diniyede dahi kabul etmemek, hem de fünun-i cedide mahareti için gurura gelip dinde de nefisine itimat etmek, hem de selefi halefe, maziye hale kıyas edip haksız itirazda bulunmak gibi fasit kıyaslardır.*¹⁴

Bediüzzaman’ın ortaya koyduğu bu modelde akıl işler durumda ve önünde sorularla yola çıkılan bir metod öğretilir. Zira soruları atlayarak geçmek mümkün değildir. Zaten Hz. İbrahim’in iman yolculuğu önce sorularla başlamamış mıdır? Kelime-i Tevhit, bu metodun bir anahtarı ve sistemi gibidir. Çünkü imana yani tasdik ve tahkike giden yolculuğu önce, ‘Allah birdir’le başlatmayıp, ‘La ilahe’ ile başlatmakta ve şuhud ve burhanların neticesinde illallah’a ulaşma yolculuğunu öğretmektedir. Arayışın temel saiki olan Hakkı arama niyeti yan kalbî boyutu ihmal edilmeden yapılacak yolculuk hidayete ve tevhide götürür. ¹⁵

11. A.Ölmez ve diğerleri, Bediüzzaman ve Şark Düşünceleri, YAN, İstanbul, 1998, s.142.

12. A.g.e, s. 142

13. Nursî Said, ESDE, Hutbe-i Şamiye, YAN, İstanbul, Kasım 2012, s. 330

14. Nursî Said, ESDE, YAN, İstanbul, 2008, s. 291.

15. Nursî Said, Muhakemat, YAN, İstanbul, 2008, s.170.

İnsanı diğer
canlıların yanında
üstün kılan akıl,
fen ilimleri ile
aydınlatılmalıdır.
Çünkü, eşyanın
tabiatını
anlamaya çalışan,
hayır ve şerri
idrak eden,
ilimleri anlayan,
olaylar arasında
ilgi kuran ve
sebep-sonuç
ilişkisini kuran
akıldır.

Akleden kalbe
erişmek yani kalbi
akleden hale, akli
da kalbe bağlı
kılmak insanı
sıradan bir varlık
olmaktan çıkarır.
Evet, akıl bir
alettir. Beş duyu
organı ile gelen
verileri kavrar.

Bu yüzden Bediüzzaman'ın getirdiği Medresetüzzehra metodunda temel nokta akleden bir kalbe sahip olmaktır. Sadece kalpten değil akleden kalpten bahisle mektep, medrese, tekke beraberliğinden bahseder. Ancak insan böyle zülcenahen olabilir.

Akıl, Kuran ı Kerim'de isim olarak değil fiil olarak ele alınır. Yani Kur'an faal olmayan akli akıl kabul etmez. Bu eylemin yani akletmenin hangi merkezde gerçekleştiğini de Hac, 46. ayette belirtmiştir. Yine pek çok ayette akletme eyleminde bulunmayanları şöyle uyarır: “Şayet akletmiyorsan, seni dinlemelerine rağmen, sağırlara sen mi işittireceksin.” (Yunus, 10/40), “Allah akletmeyenleri bedbahlığa, ümitsizliğe mahkum eder.” (Yunus, 10/100).

Akleden kalbe erişmek yani kalbi akleden hale, akli da kalbe bağlı kılmak insanı sıradan bir varlık olmaktan çıkarır. Evet, akıl bir alettir. Beş duyu organı ile gelen verileri kavrar. Topladığı bu verileri hiçbir peşin hükme dayandırmadan analiz ederse doğruyu bulabilir. Eğer peşin hüküm ile analiz ederse sonuca ulaşamayabilir.¹⁶ Mesela bir şeyi sevdiğimizde eğer bu sevginin yaratıcısını tanımak üzere iradeyi kullanırsak o sevgi bizi yaratıcısına götürür ve tahkikleşir. Sadece akli bir çıkarım olmaz. Duyguların da devreye girmesiyle desteklenen bir hakikate dönüşür. İşte Bediüzzaman'a gelip, ‘Muallimlerimiz bize Allah'tan bahsetmiyorlar’ diyen gençlere verdiği cevap, tam da bu sistemin hem yanlışlığını hem de olması gereken biçimini ifade eder. ‘Siz muallimleri değil fenleri dinleyin.’¹⁷

Akleden kalp daima dikkat eden, tefekkür eden, insana emanet edilen duyguları kullanarak o duygular vasıtasıyla ulaşan mesajları değerlendiren insan demektir.

Medresetüzzehra'nın yetiştirdiği insan modeli nasıldır?

21. yy'da insanlığın geldiği nokta hayli vahimdir. Teknoloji ve bilgi edinme hızla gelişirken beraberinde olması gereken ahlakın gelişmemesi insanlık için ciddi tehlikeler arz etmeye başladı. Yani düşünüyormuş gibi görünen ama düşünmeyen, hissediyormuş gibi davranan ama hissetmeyen, görüyor, işitiyormuş gibi davranan ama ne gören ne duyan ve sürekli tüketen bir organizmaya dönüşmeye, dönüştürülmeye çalışılmaktadır.

Oysa Medresetüzzehra eğitiminde mana-i harfi bakışı kazanılıyor, müs-pet hareket düsturu belirleyici oluyor, bireyde sürekli kendini yenileyen bir teceddüt kanunu işliyor, nefis muhasebesi yapılıyor, ihlas, uhuvvet hayatın temel dinamiği oluyor. Böyle bir eğitimden geçen birey, aynı zamanda kamil insan oluyor.

'Duygusuz eğitim' çağın en büyük insanlık problemidir

Eğitimde duygu boyutu derken neyi kastetmekteyiz?

Buradaki duygu, bilgiyi yöneten, ona istikamet veren, onu dengede tutan, ifrat ve tefritten alıkoyup vasata çeken bir yaşam halidir. Çağın sadece

16. Nursi Said, Muhakemat, YAN, İstanbul, 2008, s. 170.

17. Nursi Said, Sözler, YAN, İstanbul, Nisan- 2007, s. 253.

pozitif bilgi yüklemesinden oluşan mevcut eğitim sistemi artık insanlığın ihtiyacına cevap vermiyor. Eğitim sürecinden geçmiş pek çok insan duygularını vasatta kullanamayıp, maddi ve manevi yıkımları netice veren adımlar atabilmektedirler.

O zaman eğitimin eğitmediği gibi bir sonuç ortaya çıkıyor. Dört yıllık fakültelerden geçmiş, onlarca hocalardan dersler almış, pek çok kitaplar okumuş, diplomalar almış bir insan nasıl kendi hayatına, insanların, sevdiklerinin hayatına kastedebiliyor? Bu soru bugünün dünyasında her ülkede cevap arayan bir sorudur.

Dünya manevi bir buhran geçiriyor. Bu bilgisizlik buhranı değil. Birincisi sağlıklı, faydalı, anlamlı bilgiyi bulmak. İkincisi de, o bilgiyi insanın kendisinin ve insanlığın faydasına kullanmaktır. Yüksek puanlı fakülteler kazanan ve başarılı bir şekilde eğitimini sürdüren bir öğrenci nasıl oluyor da duygularına hakim olamayıp, teröre katılabiliyor. Kan dökmekten zevk alabiliyor. İşte burada eğitim insandaki vicdan duygusunu harekete geçirememenin sancısını çekiyor.

Said Nursî, hayatının elli yıllık bir dönemini kapsayan bir eğitim projesini, bu projenin İslam dünyasına, insanlığa neler getireceğini de bilerek savunmaktadır. *'Dünya büyük bir manevi buhran geçiriyor. Manevi temelleri sarsılan garp cemiyeti içinde doğan bir hastalık, bir veba, bir taun felaketi, git-tikçe yeryüzüne dağılıyor.'*¹⁸

Yeryüzünü gün geçtikçe yaşanmaz hale getiren bu sari illetten kurtulmanın yolunu da, garbın çürümüş, kokmuş, tefessüh etmiş, batıl formülleriyle olmayacağını ifade etmiş; bu çürümeyi ancak İslam cemiyetinin ter ü taze iman esaslarının durduracağına dikkatleri çekmiştir.

Said Nursî, bu konuda kendisinin yanlış tanındığından hareketle, *'Beni skolastik bataklığı içinde saplanmış bir medrese hocası zannediyorlar. Ben, bütün müspet ilimlerle, asr-ı hazır fen ve felsefesiyle meşgul oldum. Bu hususta en derin meseleleri hallettim. Hatta bu hususta da bazı eserler telif ettim.'*¹⁹ diyerek, konunun tam da içinde olduğunu, bu projenin tam da ilgisinden geldiğini nazarlara sunmuştur.

Batı eğitimdeki bu boşluğun birey dünyasındaki yıkımının farkına vardığından her bilimin içerisine *'etik kurallar'* koyarak, aslında din kökenli ahlak kavramının kişi dünyasında harekete geçmesine çalışmaktadır.

Aslında Avrupa'nın *'etik kural'*lar anlamında keşfettiği değerler, yine İslam'ın özünden olan, İslam'ın kabul ettiği ve insanlık için faydalı ahlaki esaslardan başkası değildir. Bu, Risale-i Nur eserlerinde şöyle geçmektedir: *'İnsanların bir kısmı, arzu ve ihtiyarıyla teklifi kabul etmiştir; bu kısım saadet-i şahsiyeyi elde ettiği gibi, nevin saadetine de sebep olmuştur. Amma insanların büyük bir kısmı, ihtiyarı ile küfrü kabul ve teklifi-i İlahiyeyi reddetmişlerse de, teklifin bazı nevilerinden süzülen terbiyevi, ahlaki, vesaire güzel şeyleri aldıklarından, teklifin o nevilerini zımnen ve ıztıraren kabul etmiş bulunuyorlar. İşte bu itibarla, kafirin her sıfatı ve her hali kafir değildir.'*²⁰

Dünya manevi bir buhran geçiriyor. Bu bilgisizlik buhranı değil. Birincisi sağlıklı, faydalı, anlamlı bilgiyi bulmak. İkincisi de, o bilgiyi insanın kendisinin ve insanlığın faydasına kullanmaktır.

18. Nursî Said, Tarihçe-i Hayat, YAN, İstanbul, 2007, s. 959.

19. Nursî Said, Tarihçe-i Hayat, YAN, İstanbul, 2007, s. 960.

20. Nursî Said, İşaratü'l-İcaz, YAN, İstanbul, 2007, s. 356.

Beşerdeki bütün
maddi ve manevi
gelişmelerin
temelinde dinlerin
varlığı artık kabul
edilmektedir.
Hatta din-i hakka
kulak verilmezse
insanlığın nasıl
bir seviyeye
düşeceğine
dikkatler
çekilmektedir.

Onun için 'etik kural'lar denilen esaslarda hak dinin izleri apaçık ortadadır. İnsanlığın keşfettiği mehasin denilen değerler, elbette üzerlerinde ilahi dinlerin izlerini taşımaktadırlar.

Nitekim, beşerdeki bütün maddi ve manevi gelişmelerin temelinde dinlerin varlığı artık kabul edilmektedir. Hatta din-i hakka kulak verilmezse insanlığın nasıl bir seviyeye düşeceğine dikkatler çekilmektedir. *"Nev-i beşerin ahvaline dikkatle bakılırsa, görülür ki; ruhun manen terakkisini, vicdanın tekamülünü, akıl ve fikrin inkişaf ve terakkisini telkin eden, yani aşulayan şeriatlardır, vücut veren tekliftir, hayat veren peygamberlerin gönderilmesidir, ilham veren dinlerdir. Eğer bu noktalar olmasaydı, insan hayvan olarak kalacaktı ve insandaki bu kadar kemalat-ı vicdaniye ve ahlak-ı hasene tamamen yok olurlardı."*²¹

Vicdansız hakim, doktor, asker, eğitimci, anne baba gibi duygu kanadı takılmamış eğitimden mezun olanlar, belki pozitif bilgi sahibi olabilmektedir ama ahlaki erdemlerden yoksun olunca, etik kurallardan uzak kalınca ister istemez bir kanadı kırık kalmakta ve böylece uçma yani gelişme faaliyetini gerçekleştirmemektedir.

Medresetüzzehra'nın bir anlamda bir programı olan Risale-i Nurların insanlığa nasıl bir yol gösterdiği, içinde taşıdığı Kur'an hakikatleriyle akla, kalbe, ruha, vicdana yaptığı müsbet tesiratla, yetiştirdiği milyonlar taleberden anlaşılacaktır.

Said Nursi'nin Medresetüzzehra'da din ilimlerin ile fen ilimlerinin mezci diye ortaya koyduğu sistem, aslında tam da talebede ilerlemeyi sağlayacak ikinci kanadı ihya etme hareketidir. Çünkü din ile bilim birbirini tamamlayan iki güçlü alandır. *'Dinsiz ilim kör, ilimsiz din topaldır'* diyen yaklaşım da yine bu *'duygusuz eğitim'*e dikkatleri çekmektedir.

Hakikate sadece akli beslemekle ulaşılmıyor. Duygu merkezi kabul edilen kalbin de tasfiyesi gerekiyor. Nitekim Risale-i Nur eserlerinin hakikat dersleri akli takviye, kalbi tasfiye, nefsi de terbiye etmektedir.

Modern eğitim içerisinde gün geçtikçe ruhsuz ve duygusuz bir gidişin ve düşüşün farkına varan, maneviyatla meşgul filozoflar, ahlakçılar, pozitif bilimciler, din adamları, beyin ve insan psikolojisiyle uğraşanlar 'nöroteoloji'²¹denilen bir bilim sayesinde bir araya gelmişlerdir. İnsan denen muammanın sırlarına nüfuz etmek için kolektif akılla hareket etmeleri gerektiğinden yola çıkmışlar ve *'İnsanlığın hiçbir döneminde bu kadar maneviyata, ahlaka ihtiyacı olmamıştır.'* diyerek insanı anlamaya çalışmışlardır.

Bu araştırmalar neticesinde eskiden beynin (akıl) tüm vücudun denetimini yaptığını düşünürken şimdilerde bu kontrolün beyine gelen başka uyarılarla, yani farklı bir merkezden idare edildiğini, akli sadece aracı olarak kullandığını anlamaya ve dillendirmeye başlamışlardır.

Her gün duyulan haberlerde, nezaket ve güven duygusunun yok olup gittiği, cinnete dönüşen alçakça eğilimlerin saldırganlıkların okunduğu, duyulduğu bu haberler kendimizin ve çevremizdeki kişilerin duygular üzerin-

deki denetimini yavaş yavaş kaybettiğini hatırlatmaktadır.

Bu da acil bir ahlaki zorunluluğu, insanın sadece yiyip içen ve akleden bir organizmadan ibaret olmadığını, akleden bir kalbe sahip olmadan yani aklın da yönetildiği merkezi (kalbi) işletmeden, duyguları doğru yönetmeden insanoğlunun kendi sonunu getireceğini anlamışlardır.

Daniel Goleman gibi bilim adamlarına bu vahim gidiş şu cümleleri söylemiştir. *“Dürtü duyguların ifade ortamıdır. Tüm dürtülerin özü kendini bir eylemle ifade etmek isteyen hislerdir. Dürtülerine teslim olan kişilerin ahlaki anlayışları yetersizdir. Dürtü kontrolü irade ve kişiliğin özüdür. Aynı şekilde fedakarlığın temelinde empati yeteneği yatar. Başkalarının ihtiyacı ya da umutsuzluğu anlaşlamıyorsa, ilgi ve şefkat de olmaz. Günümüzde en azından iki ahlaki tavra ihtiyacımız var, kendine hakim olmak ve şefkat göstermektir.”*²²

Aslında Said Nursî'nin gündeme getirmiş olduğu Medresetüzzehra projesi İslam dünyasında pek çok faydaları haiz olduğu gibi aynı zamanda geniş dairede medeniyetleri barıştırmaya ve sulh-u umumiye temin anlamı da taşımaktadır.

*“Altmış beş sene evvel Cami-ül Ezher'e gitmek istiyordum. Alem-i İslam'ın medresesidir diye, ben de o mübarek medresede bir ders almaya niyet ettim. Fakat kismet olmadı. Cenab-ı Hak rahmetiyle bir fikir ruhuma verdi ki: Cami-ül Ezher Afrika'da bir medrese-i umumi olduğu gibi, Asya, Afrika'dan ne kadar büyük ise, daha büyük bir darülfünun, bir İslam üniversitesi Asya'da lazımdır. Ta ki İslam kavimlerini, mesela: Arabistan, Hindistan, İran, Kafkas, Türkistan, Kürdistan'daki milletleri, menfi ırkçılık ifsat etmesin. Hakiki müspet ve kudsi ve umumi milliyet-i hakikiye olan İslamiyet milliyeti ile 'İnnemel mü'minune ih-vetun' Kur'an'ın bir kanun-u esasisinin tam inkişafına mazhar olsun ve felsefe-fünunu ile ulum-u diniye birbiriyle barışsın ve Avrupa medeniyeti, İslamiyet hakikatiyle tam müsahaba etsin.”*²³

Bu vizyonuyla ele alındığında Medresetüzzehra, zamanı geçmiş, kabul görmemiş bir eğitim projesi değil, İslam ve insanlık aleminin, milletler arasındaki medeniyetlerin bir barış projesidir ve geleceği inşa projesidir. Belki de artık pek çok noktalarda çıkmazlara giren insanlığa bir kurtuluş ümididir.

Onun için Medresetüzzehra projesine siyasetler üstü bir “gelecek inşa projesi” olarak bakmak lazımdır.

Sonuç

Günümüz eğitimi talebenin kalp ayağını, duygusal boyutunu şansa bırakacak kadar ilgisiz, yetersiz bir durum sergilemektedir. Dolayısıyla kamil insana giden yolda yapılması gereken akli ve kalbi birleştirerek bunların nasıl eğitilebileceğine dair bir vizyon geliştirmektir.

İşte Bediüzzaman'ın model olarak sunduğu Medresetüzzehra formülü tam da bu vizyonu gerçekleştiren bir eğitim modelidir. Avrupa, insanın kalp

Said Nursî'nin gündeme getirmiş olduğu Medresetüzzehra projesi İslam dünyasında pek çok faydaları haiz olduğu gibi aynı zamanda geniş dairede medeniyetleri barıştırmaya ve sulh-u umumiye temin anlamı da taşımaktadır.

22. Goleman Daniel, Duygusal Zeka, Varlık Yayınları, 1996, İstanbul, s. 22

23. Badilli Abdulkadir, Mufassal Tarihçe-i Hayatı, İstanbul, 1990, s. 129.

*Said Nursi'nin
gündeme getirdiği
Medresetüzzehra
eğitim projesi,
talebinin
himmetini,
gayretini harekete
geçirecek din
ilimleri kanadı
ile fen bilimleri
kanadını bir
bedende mezc
ettirmekte ve
harekete geçmesini
sağlamaktadır.*

yönünün ihmal edilmesiyle insanlıkta ne büyük yaralar açtığını keşfetmiştir. Fakat henüz akıl ve kalbi birleştiren bir eğitim modeli keşfedememiştir.

Said Nursi'nin gündeme getirdiği Medresetüzzehra eğitim projesi, talebinin himmetini, gayretini harekete geçirecek din ilimleri kanadı ile fen bilimleri kanadını bir bedende mezc ettirmekte ve harekete geçmesini sağlamaktadır. Din adamları, fen ilimlerini dinsizlikle itham edip yok saymamalı, fen bilginleri de din ilimlerini yobazlık olarak değerlendirmemelidir. İki güç dinamiği birbirini tamamlayan bir yapıdadır. Zaten bilim denen şey, Allah'ın kainata koyduğu kanunlardan ibarettir.

Bunu keşfetmek için ise insanın önce bulunduğu yeri yani batılı terk etmesi gerekmektedir. Asya'nın bu keşfi yapabilmesi için de dünyevileşme hastalığından ve komplekslerinden kurtulması gereklidir.

Kadim kültürümüzde, 'hislerin eğitimi' şeklinde tanımlanan, 'nefis terbiyesi' olarak belirtilen duygusal derslerin muhtevasında kendini bilmekle başlayan bir yolculuğun Rabbini bilmeye götüreceği ve oradan da had-dini bilme gibi kamil insan olma sürecini ortaya çıkacağı unutulmamalıdır.

Eskilerde ilim öğrenmek için gelenlere, 'önce edep' derlerdi. Bu aslında ilimden önce duygusal hayatın akıllıca yönetilme becerisinden başka bir şey değildi. Zamanla ilim bir tarafta edep bir tarafta kaldı ve edep unutulmaya başladı. Ortaya çıkan insan manzarası ise ya şüpheci, hileci, cerbezeci, taassup sahibi, düşünmekten uzak cahil insan kalabalıkları...

Bu tespitler ışığında bakıldığında, orijinal Medresetüzzehra projesi dünün bir projesi değil, henüz daha keşfedilmemiş, tümü üzerinde sağlıklı bir şekilde düşünülmemiş bir gelecek inşası projesidir.

Summary

Education is one of the most important issues for the healthy development of individuals and societies. Since human education is the most general and prevalent goal of education, in every society it has a primary importance and priority. There is a need for a good and working system and structure to achieve educational goals. This system should be designed to address every aspect of the individual, handling the individual with mental and spiritual aspects. This kind of education overlaps with Said Nursi's educational understanding and ideas. He has proposed a system that does not lock the education between the four walls but spreads it to every area of life. This proposal has been embodied by the Medresetuzzehra project. In this study, it is shown how the Medresetuzzehra education model has importance in terms of individuals and society.

Keywords

Medresetuzzehra, education, mind, heart, conscience